

BOTANISKA NOTISER

UTGIFNE AF

AL. ED. LINDBLOM.

N:o 6.

Lund Juni.

1845.

I. Original-Afhandling.

Exkursion i Bohuslän 1841, af M. W. von Düben.

(Forts. och slut fr. N:r 5.)

D. 13 Juli. Resa till Hornborgsslott, en hög och brant klippa vid hafsstranden, på hvilken fordom lärer stått en skans, hvaraf dock nu knappt något spår synes. — På denna klippa vexer *Dianthus glaucus* ej sparsamt; att den kan skiljas som art från *D. deltoides* tror jag knappast, ehuru hela habitus har något afvikande, som dock lättare kan ses än beskrifvas. Den karakter Reichenbach upgifver: "petalorum laminis triangulis *contignis*, qvales in deltoide numqvam" träffar åtminstone alldeles icke in på vår svenska form. Länge hade jag blommorna stående i ett glas jemte *deltoides*, och hvarken kronbladens form eller deras ställning, då de voro fullt utslagna, visade någon olikhet. — Hårdvallsängar äro sällsynta i Bohuslän, hvarest klipporna sällan, om ej på skogbevuxna ställen, läckas af en tunn jordskorpa; här voro de måhända lemningar af fordna fästningsvallar. På den vexte *Avena elatior, pratensis, pubescens*, *Silene nutans*, *Spiræa filipendula*, den mindre formen af *Trifolium procumbens* (*T. agrarium* såg jag ingenstädes under hela resan, den större formen af *T. procumbens* blott på Koster), och de smalbladige formerna af *Ervum hirsutum* och *tetraspermum*, m. m.

De följande dagarne tillbragtes mest på de större öarne, isynnerhet Hvalö, Hjertö och Kalfö, de enda ställen der småskogen, eller åtminstone buskarne, någorlunda fredats; också äro dessa öar, isynnerhet de båda förstnämnda, i botaniskt afseende de intressantaste i denna trakt.

Yttre sidan af Hvalö är mest betesmark; sluttningarne af bergen äro här tätt bevuxna med buskar, af hvilka *Ligustrum* är ymnigast; denna vexer här föröfrigt i mängd på alla de öar der ännu buskar finnas qvar, och började nu som bäst blomma; den blir knappt manshög, men mycket blomrik. Busken får här vanligtvis heta Hägg (den rätta Häggen, allmän i inre landet, saknas nästan alldeles i Skärgården); en hustru på Hvalö brukade nyttja bären till svart färg på tyg, hvartill de sades vara förträffliga. — Den allmännaste busken näst denna var *Taxus*, äfvenledes låg, men ofta fruktbärande (vexer föröfrigt lika ymnigt på en längre ut belägen holme, Barrlind kallad; på denna holme skola för ej länge sedan funnits stora träd deraf, men hvilka numera fått dela all skogs öde på dessa öar: att upbrännas); dernäst *Viburnum*, *Prunus spinosa*, *Crataegus monogyna* (öfver hela Bohuslän vida allmännare än *Oxyacantha*), *Pyrus Malus*, *Rosæ*, *Ribes rubrum* med ymniga bär, *Rhamnus Frangula* (kallas här Trollebär och anses giftig), *Lonicera Periclymenum*. Bland dessa buskar vexte *Thymus Acinos* (*Th. Serpyllum* såg jag ej på hela resan), *Origanum*, *Clinopodium* (båda följde mig sedan öfver alla öarne ända till Koster), *Torilis*, *Trifolium procumbens*, *Lathyrus intermedius* (en mindre utmärkt form än den Skånska vid Skabersjö), *Humulus*, *Geranium columbinum*, *Fragaria collina*; den sednare finnes flerstädes i denna trakt, och skall isynnerhet vara mycket ymnig på Korsö; folket sjelf skiljer den här noga från *vesca* och kallar den "Backebär" (en ordagrann öfversättning af Ebrharts namn), samt värderar dessa långt mer än de vanliga "Jordbären." På ängarne ini gårdet vexte *Achusa* (likaledes på Hjertö ini sjelfva ängen bland buskar; vid Göteborg finnes den knappast, och jag hade på hela resan ej sett den förrän här på öarne), *Geranium pratense*, *Astragalus glycyphyllus*, *Ranunculus polyanthemos*, *Thalictrum flavum*, *Vicia silvatica* i största mängd, *Pyrus Malus* likaledes, *Prenanthes*. På hafsstranden *Crambe* nu i frukt, *Atriplices*, och på strandklipporna *Festuca glauca spiculis pubescentibus*, *Agrostis stolonifera* aristata.

På inre sidan af Hjertö vexer småskog, isynnerhet af Lind

och Alm, blandade med Hassel och flera buskar, såsom *Cotoneaster*, *Rhamnus catharticus* och *Frangula*, *Ligustrum* m. fl., längs bergssidorna ända ned till stranden. I deras skugga gömma sig flera plantæ nemorales, såsom *Carex virens*, *Actæa*, *Triticum caninum*, *Prenanthes*; bland stenrasen stod *Geranium lucidum* ymuigt, *Erysimum hieracifolium* sparsamt. Der buskarna gränsade intill sjelfva ängen stod *Geranium pratense* i mängd, på backar *G. columbinum*, vid gården *Arctium majus*, på ett fuktigt ställe i ängen *Bromus pratensis*. — Útsidan af Hjertö är betesmark, och lätt bevuxen med samma buskar som Hvalö, utom *Taxus*, som här saknas. Bland ett stenras kröp *Hedera*; allmänna voro *Origanum*, *Clinopodium*, *Melampyrum silvaticum*; *Vicia silvatica* öfverklädde stundom de nakna stenrasen; *Tanacetum*, m. fl. — Längs hafsstranden vexte *Melilotus officinalis* här och der bland stenarna, *Salsola*, *Euphorbia palustris* ymnigt, *Halianthus* på sandiga ställen, *Pyrethrum maritimum* och *Atriplices* på Tången. Af *Angelica litoralis* stod här ett enda stånd, af *Hippoglossum* tvenne.

Vegetationen på de öfriga öarna var i allmänhet lik den på de redan nämnda. På holmen Hösvamm vexte *Lathyrus intermedius*, *Ligusticum scoticum*, på Flårö *Vicia silvatica*, *Cotoneaster*, *Hippoglossum*, på Kalfö *Ligustrum*, *Cotoneaster*, *Anchusa*, *Prenanthes*, *Aster Tripolium*, på Gåsö bildades en saltäng af *Glyceria maritima*, *distans* m. fl. gräs, *Juncus bottnicus*, *Triglochin maritimum*, *Plantago maritima*, *Euphrasia Odontites β simplex*. — *Fumaria officinalis*, *Papaver dubium*, *Urtica dioica*, *Artemisia Absinthium*, *Galium Aparine*, *Stellaria media*, *Polygonum Convolvulus* m. fl. ogräs eller ruderatvexter, träffades här flerestädes på hafsstränderna, ända ute på de allmögaste och ödligaste skären. — Särdeles allmän i hela denna trakt är *Senecio Jacobæa*, och då hafsstränderna *Anagallis*, *Myosotis lingulata*. *Plantago media*, som är ganska sällsynt kring Göteborg, och som jag sett på få ställen i södra skärgården, blef härifrån allmän ända till Norska gränsen; dock synes den saknas alldeles i inre landet.

Sjelfva de yttersta skären äro öfver all beskrifning nakna;

på ett af dem, som var inemot ett bösseskott långt och temligen högt, men blott tycktes bestå af nakna klippor och stenhoppar, gick jag upp. Oaktadt detta skär är så högt, att jag knappt tror att det, om ej vid starka stormar, öfverspolas af vågorna, fanns dock derpå ej ett enda grässtrå, ej ens en moss! Det enda vegetabile jag på hela denna stenmassa fann, var *Lichina confinis*, som i concentrisk ringar stod på några af de lägre hallarue, och en svart hypothallus af någon Laf, hvars art jag ej kunde bestämma, på en af de högsta klipporna, men genast vid hafsytan börjar på klipporna en så mycket yppigare vegetation af Fuci.

Det höga berg, invid hvars fot Fjällbacka ligger, genomskäres från toppen och nästan ända ned af en smal remna, Ramneklåfva kallad, hvari man ej saknat exempel på att snön legat qvar öfver midsommar; på sjelfva bottnen af denna remna vexte *Carex argyroglochin* och *ericetorum*, och utanför dess öppning åt södra sidan *Hedera*.

D. 17 Juli hade jag ämnat resa från Fjällbacka, men hindrades derifrån af en storm, den starkaste under mitt vistande i skärgården, och som utan tvifvel stod i sammanhang med den orkan, hvilken den 18:de Juli härjade största delen af Tyskland.

D. 18 Juli på eftermiddagen, sedan stormen omsider lagt sig, afreste jag mot Koster, men hann denna dag ej längre än till Otterö. — Vegetationen liknar de föregående öarnes, dock tillkomma här 2 vexter, *Melampyrum cristatum* och *Inula salicina*, hvilka jag ej förr under resan sett, men som härefter voro allmänna. Båda anmärktes redan här af Kalm, äfvensom *Circæa alpina*, hvilken jag ej såg på något annat ställe under resan. *Geranium pratense* sågs här för sista gången, sparsamt och mest utmed sjelfva stranden. Föröfrigt *Ligustrum*, *Humulus*, *Thymus Acinos*, *Spiræa Filipendula*, *Rubus cæsius caule erecto*, foliis turionum 5-natis, *Silene nutans*, *Lychuis pratensis* m. fl. Af *Lathyrus* en form, stående ungefär midt imellan *silvestris* och *intermedius*. *Carex Oederi*, *Salsola*. — *Dianthus arenarius* upgifves för Otterö, och lokalen syntes verkliggen, särdeles vid Röd, vara mera passande än på något ställe i

Bohuslän som jag hittills sett; imellertid kunde jag ej finna vexten.

Kalm fann *Ligustrum* först på Otterö, och denna ö har derefter vanligen uppgifvits som dess nordligaste vextställe; lika allmän som här förekommer den dock på buskbevexta holmar allt upp till Koster, och fortsättes derifrån på Hvalöarne i Norge. Dess centrum synes vara på öarne i Qville Socken, men huru långt den derifrån går åt söder, känner jag ej.

Gentiana campestris, som på andra ställen nyss börjat blomma vid denna tid, betäckte här (vid Röd) ett helt fält alldeles utblommat, så att ej en enda blomma fanns; någon skillnad mellan denna och den vanliga kunde föröfrigt ej uptäckas; på samma sätt blommar annars *G. lingulata* tidigare än den vanliga *Amarella*. — I ett stenigt kärr på utsidan af ön nära hafsstranden vexte *Potamogeton gramineus heterophyllus*, *P. marinus* (alltid helt och hållet under vattnet), blad af *Utricularia minor* och *Myriophyllum alterniflorum*. På höjderna derofvanföre vexte några glesa, låga och vresiga tallar, och bland dem *Arbutus* i största mängd.

I hela norra skärgården saknas ännu, liksom i Kalms tid, väderqvarnar, och folket far t. ex. från Otterö vanligen in till Fredrikshall (7—8 mil) för att låta mala sin säd; men också sker detta af de förmögnaste blott en, af de fattigare 2 gånger på hela året. Detta mjöl packas sedan med stötar så hårdt tillsammans, att det kan hålla sig år öfver.

D. 19 Juli till Lindö; ett ihållande regn hindrade mig att under förbifarten besöka någon af holmarne, hvilka dessutom, ända till Amundholmen, sågo nakna och föga inbjudande ut.

D. 20 Juli botaniserade jag på Lindö och flera af de kringliggande holmarne, och träffade här flera vexter än jag förmodat.

På Brudholmen vexte ymnigt *Erysimum hieracifolium* (hvaraf några stånd ännu voro i blomma), *Euphorbia palustris* och *Thalictrum minus*. Den sednare, hvilken jag icke förr under resan sett, är äfven ytterst ymnig öfver hela Amundholmen, såväl på ängarne som i de nakna stenrasen.

Amundholmen är större och flerstädes bevuxen med tät

småskog, liksom den närbelägna Lindö. — Vexter, som funnos gemensamma för båda dessa öar, voro *Actæa*, *Ranunculus polyanthemos*, *Inula salicina*, *Polygonum dumetorum*, *Erythræa litoralis*. Af Orchideer hade jag hittills på hela resan ej funnit flera än tvenne, *Orchis maculata* och *Platanthera bifolia*; här funnos dessutom 3: *Orchis conopsea*, *Listera ovata* (båda på Lindö) samt *Platanthera chlorantha* (Amundholmen).

På Amundholmen anmärktes dessutom *Ligustrum*, *Mercurialis* ymnig öfver hela ön, *Astragalus glycyphyllus*, *Viola mirabilis*, *Vicia silvatica*, *Melampyrum cristatum*, *Verbascum nigrum* (föröfrigt ej sedd under hela resan förrän nedemot Kongelf), *Geranium lucidum*, *Carex Oederi*, *Pyrola rotundifolia*, *Hypericum hirsutum*, *Convallaria multiflora*, *Prunus Padus* (ej sedd förr i skärgården), *Galium verum* β *ochroleucum* i alla färgskiftningar ända till rent hvit; men *G. Mollugo* β , som är så allmän i södra skärgården, sågs här ingenstädes; redan detta synes vara ett tillräckligt bevis emot dessa formers hybridiska upkomst. *Senecio Jacobæa* sågs ej nordligare än här. — På Lindö anmärktes, utom de redan nämnda: *Cornus sanguinea* nyss utblommad, *Melampyrum silvaticum*, *Hieracium murorum* för länge sedan utblommad, *Triticum caninum*, *Paris*, *Lychnis silvestris*, *Trifolium procumbens*. — Af *Sorbus Aria* vexte ett par 7—8 alnar höga buskar långt upp i en buskbevext äng.

Med undantag af Orust äro Resö samt Rössö och de öfriga öarne i Kärnö socken de enda i Bohusländska skärgården, på hvilka barrskog ännu finnes kvar; dock är den på Resö redan så uthuggen, att snart endast småskog återstår. Och här, blott ett par mil från de trakter, der vedbristen är så ytterst kännbar och dit transporten är så lätt, hushållar man så illa med sin skog, att man midt bland stenrasen finner flera trädgårdesgårdar! — Jordmånen är här för det mesta sandig, och längs kusten höljas hela sträckor af sand (vexter: *Carex arenaria*, *Viola arenaria*, *Eryngium*), men i inre delen måste äfven finnas styf lera, åtminstone har jag aldrig sett *Tussilago Farfara* så luxuriera i en åker till sädens förfång, som här. Den s. k. *Sinapis orientalis* var här allmän.

Ymnigare och gröfre blir skogen på flera af de kringliggande öarne, Galtö, Rössö m. fl. — Gran är här den rådaude; Tall ses mera sällan. — På Rössö, der granskogen går ända ned till hafsstranden, gick jag vid förbifarten som hastigast i lämd. *Parmelia centrifuga* beklädde redån här klipporna och *Linnaea* kröp i skogen. — För att före solens nedgång hinna fram till Koster, nödgades jag här genast stiga åter i båten.

D. 21 Juli. På södra Kosterön tog jag mitt kvarter i Kille, och genomströfvade första dagen isynnerhet buskmärkena öster om detta ställe. — Vexter, som här funnos, voro (utom *Centaurea Scabiosa*, *Euphrasia Odontites* β , *Dianthus deltoides*, *Plantago media*, *Origanum*, *Clinopodium*, *Sedum annuum* och *album*, *Melica nutans*, *Prenanthes*, *Turritis glabra*, *Silene nutans*, *Torilis Anthriscus*, *Ribes rubrum*, *Cotoneaster*, hvilka här blott en gång för alla nämnas, såsom allmänna åtminstone i hela norra skärgården), *Lychnis silvestris*, *Trifolium procumbens* fotsög, *Inula salicina*, *Hieracium diaphanum*, *rigidum*, *Astragalus glycyphyllus* ymnig, *Melampyrum silvaticum* och *cristatum*, *Orobus niger* sparsamt (foliis omnibus quadri-jugis), *Cornus sanguinea*, *Ligustrum* på flera ställen, *Thymus Acinos*, *Vicia silvatica*, *Galium verum* β *ochroleucum*, *Ranunculus polyanthemus*, *Serapias palustris*, *Listera ovata*, *Orchis conopsea*. — På bergen vexte *Sedum rupestre*, i skuggan utmed en bergsfot *Cardamine impatiens*, samt den form af *Viola canina*, som i *Fl. Hallandica* beskrives under namn af *Viola stipularis*. Denna sednare såg jag sedan öfver hela ön; i skugga blef den fotsög, på mera öppna ställen mycket lägre och till alla delar mindre, men bibehöll alltid en egen habitus, som mera närmade sig *mirabilis* än *canina*. — *Sanicula*, *Carex speirostachya*, *Acer Platanoides* hade jag ej i skärgården sett förrän här. *Sorbus Aria* (är troligen ingenstädes i skärgården så allmän som här, hvarest jag på flera ställen såg den såväl på bergen som i ängarne. Ingenstädes sågs den ha blommat, men enligt folkets berättelse skall den, ehuru blott vissa år, bära frukt i myckenhet; bären ätas som den vanliga

Oxelns och berömmas som goda, isynnerhet som frostbitna. — På stranden: *Atriplex litoralis*, *marina*, *latifolia*, *Erythraea litoralis* och *pulchella*, *Fumaria officinalis* ymnig både här och på de kringliggande skären.

De följande dagarne använde jag att, så mycket den nästan oafbrutet regniga väderleken tillät, undersöka båda de större Koster-öarne och de omgifvande skären.

Kille-sand kallas ett naket sandfält, hvilket, ehuru af ganska inskränkt omfång, troligen är det största i Bohuslänska skärgården; ty på alla de södra och mellersta öarne, ända till Resö, såg jag knappt någonsin ens en sandig strand. — På afstånd lysa detta fält nästan helt hvitt, och största delen deraf byser alldeles ingen vext, utom *Carex arenaria*, hvars i snörräta rader liksom planterade strån ge fältet, sedt från någon höjd, ett roligt afseende. Nederst vid stranden är *C. arenaria* blandad med *Triticum junceum* och på Tången vaxa *Salsola*, *Stellaria crassifolia*. Högre upp finner man enstaka stånd af *Anchusa*, *Thymus Acinos*, *Viola arenaria*, *Leontodon obliquum*, *Equisetum palustre arenarium* Fr. (*E. pratense* Schl. Fl. Ber.), samt i mängd *Bromus hordeaceus* och *Phleum arenarium*. Icke 30 steg från denna sydländska vext fanns en nordbo *Lycopodium selaginoides*, der sanden var bunden och beklädd af ljung och mossa, och grunden var fuktig; ymnig stod den isynnerhet längs en liten bäck, som här nedflöt i hafvet. Jag såg den sedan flerstädes här på ön, äfvensom *Phleum arenarium* sågs vaxa i sandhålur i sjelfva buskmarken, tillsammans med *Carex arenaria* och *Allium arenarium*. *Lycopodium selaginoides* är af Areschoug tagen på Skaftö i mellersta skärgården, och är ett nytt exempel till de flera redan kända (*Alchemilla alpina*, *Rhodiola rosea*, och, enligt Prof. Wahlenbergs åsigt, *Angelica litoralis*; man kunde tillägga *Bryum alpinum*, hvars kopparglänsande tufvor finnas på hvarje skär, och åtskilliga Lichener), på den subalpinska natur, som karakteriserar Bohusläns skärgård.

Vexter på de kringliggande skären voro: *Ligusticum*, *Euphorbia palustris*, *Angelica litoralis* (Hålsholmen; alltsedan

jag lemnade Göteborgs skärgård hade jag deraf ej sett mer än ett enda sländ), *Erysimum cheiranthoides* (Hålsholmen, Arholmen), *Salicornia*, *Chenopodium maritimum*, *Crambe* flerstädes, *Pisum maritimum* (blott på Burholms hätta, men der i största mängd, bland klappurstenar. — *Stylus sublinearis* (*sursum paulo latior*) *utrinque planus, absque carinæ indicio, latere superiore sub stigmatē recurvo pilosus* — således till karaktererne en fullkomlig *Lathyrus!*), *Hippoglossum* (Arholmen), *Galium verum* β allmän, *Geranium lucidum* (mycket ymnig och frodig på den södra af de båda holmarne, som kallas Bröderna), *Lycopus* (Arholmen) m. fl.

Vid stigen mellan Kille och Långgårde *Lycopodium selaginoides*, *Pedicularis silvatica*. — På Nordkoster är en del af stranden sandig. Sandstarren var lika ymnig här som på Killesand, men *Elymus arenarius* hade här hjälpt den att bättre binda saden; bland dessa vexte *Phleum arenarium* ymnigt, *Arundo arenaria* och *Hippoglossum* sparsamt. Högre upp på hårdvallsängarne voro *Anchusa*, *Thalictrum minus* och *Artemisia campestris* allmänna. — På Krusholmen stodo en hop små buskar af *Taxus*.

Språket på Koster röjer tillräckligt, att man här befinner sig på gränsen till Norge. Också reser folket härifrån lika ofta till "Hallen" (Fredrikshall) som till "Strömmen" (Strömstad) för att sälja sin fisk, helst de på det förra stället få bättre afättning. Mycket folk härifrån, och än mer från socknarne i inre landet, tager också tienst i Norge, hvarest de få högre lön än hemma; också skola Svenska tjenstehjon der anses arbetsammare än de infödda, isynnerhet aro de skickligare i handasöjder, hvilka i allmänhet icke äro Norrmännens sak. I Köpenhamn föredrages äfven Svenskt tjenstfolk framför Danskt och anses arbetsammare; hvilket synes vittna till fördel för nationalkarakteren i denna väg. — Man ser från Koster ej blott det närmaste Norska landet och Hvalöarne, utan äfven Norska kusten vid Stavårn, Laurvig och "Kråkerö" (Kragerö), tvertöfver Christianiafjorden.

Då det endast är vid denna tiden på året som Makrillen

fås, så voro nu alla karlar i skärgården ute på makrillfiske. Endast från södra Kosterö voro 15 båtar nu ute, men så fanns ej på hela ön qvar annat än qvinnor och barn; af vuxna karlar fanns här endast qvar en dräng som var nyligen kommen inifrån landet och föga förstod sig på fiske, en karl som kunde dåligt "skille" (se), och 5 gubbar, af hvilka den yngste var 77 år.

D. 26 Juli reste jag från Koster till Strömstad, och följande dagen derifrån, öfver Östby och Hälle, till Frédrikshall. Dagen derpå besåg jag Fredriksstens fästning, "Kong Carls Minde" och den vackra Tistedalen, mera för dessa ställes historiska märkvärdighet, än för att botanisera. — *Alnus incana* ("Hvit-Orr" eller "Hvit-Oll"), som här sågs för första gången under resan, var mellan staden och Tistedalen vida allmännare än *glutinosa* ("Svart-Oll"); bland densamma vexte *Prunus Avium* ymnigare än jag hittills sett den på något ställe. I en bäckdal sågs *Impatiens* och *Filago montana*, hvilken jag icke såg någonstädes i hela Bohuslän, var här allmän på backarne, och sågs äfven sedan vid Enningedal. Vid Tistedalen stodo ett par träd af *Salix viridis*, på gamla fästningsmurar vid sjelfva staden vexte *Antirrhinum minus*, kring Carl 12:tes monument *Campanula rapunculoides*, i åkrarne *Chrysanthemum segetum* ymnigt.

D. 29 Juli reste jag från Fredrikshall, genom Idde och Enningedalen, till Högen på Dalsland. *Alnus incana* var mycket ymnig öfver hela Iddeslätten, och *glutinosa* syntes här knappt. *Myrica*, som i hela Bohuslän såväl som i Dalsland kallas Pors, kallas genast inom Norrska gränsen Körning, ett namn som annars i Sverge endast lär brukas i Westergötland.

Den nya väg, som från Prästebacken i Norge är anlagd tvers öfver "fjällen" till Högen på Dal och derifrån till Lundby, har i hög grad befordrat kommunikationen mellan Fredrikshall och Sverge. Ända ned från trakterna mellan Venersborg och Uddevalla reser allmogen nu ("om de ej ha mer än några marker smör", för att nyttja en bondes eget uttryck) upp till Fredrikshall (här alltid kalladt "Byen", hvaremot Strömstad kallas "staden") för att aflåta sina varor. I Norge få de dem väl be-

talta, särdeles efter nu gällande höga kurs, och från Fredrikshalls väl furnerade handelsbodas hämta de tillbaka de artiklar de behöfva. Ända ned från Inlands härader söder om Uddevalla far bonden ej sällan till Fredrikshall för att köpa sill. — Derigenom har denna nya väg också gjort Strömstads ruin, hvilken stad ej har kunnat uthålla någon täflan med Fredrikshall och också nu synes befinna sig i ett aftynande skick.

Almogens språk på båda sidor om gränsen är sig här så likt, att jag sällan på uttalet kunde skilja en Bohuslänning från en Norrman. Större syntes skillnaden till och med vara mellan språket i Bohuslän och på Dal, hvilket också af historiska skäl är lätt förklarligt, liksom Bohuslänningarne än i dag af Dalslandsbonden stundom kallas Baggar (= Norrbaggar). — En allmän sed i hela denna trakt, hvarest Bohuslän, Dalsland och Norge sammanstöta, är att käringar röka tobak, hvilket de här göra mycket mer än karlarne, och hvarmed de vanligen börja så snart de bli gifta, men till de ogifta kvinnorna har detta bruk ännu icke sträckt sig; öfverallt ser man mor i huset sitta med sin lilla kritpipa i munnen och röra i grytan.

D. 30 Juli gjorde jag från Högen en exkursion till Enningedalen i Norge, och derifrån genom Bohuslän tversöfver "fjäl-len" i norra delen af Hafverstad socken, tillbaka till Högen. — Vegetationen här är sådan man kan vänta den af traktens uphöjda läge (Högens gästgifvaregård ligger säkert 5—600 fot öfver hafvet) och sterila natur. Sjelfva Eken saknas här enligt böndernas utsago alldeles, oaktadt kring Högen är ymnig löfskog. Också är denna trakt så glest bebodd, att vid hela vägen mellan Prästebacken och Högen 5 norrska fjerdingväg, finnas blott en gård och tvenne torp. Här svedjas och kolas ännu ständigt, oaktadt af skogarna redan föga återstår.

I skogarne sågos: alla Pyrolerna utom *umbellata*, *Linnaea*, *Nesttia repens*; i kärren *Rubus Chamæmorus* ("Multer"), *Schoenus albus*, *fuscus*, *Carex limosa*, *leucoglochis*, *Kriophorum alpinum*, *Drosera longifolia*, *Narthecium*, *Biatora icmado-phila*; sjöarne stodo fulla af *Lobelia*, bäckarne af *Potamogeton oblongus* (bland *Juncus supinus* och *Ranunculus Flammu-*

la, båda *fluitantes*); allt vexter, hvilka i skärgården helt och hållet saknas. Som ogräs i åkrarne stod här *Raphanus Raphanistrum*, men *Pisum arvense*, som är allmän i Westergötland, såsnart man kommer ett par mil inåt från Göteborg, sågs här icke. — Lika allmänna som i skärgården voro här *Silene rupestris*, *Arnica*, *Holcus lanatus*, ännu allännare *Erica tetralix* och *Pedicularis silvatica*. Vid Enningedal sågs *Salix alba* planterad. — Bland mossor anmärktes *Buxbaumia foliosa* (vid Långebråten Enningedals Socken), hittills i Norge blott tagen i Bergens Stift.

Märkvärdigt var att *Alnus incana*, som var så allmän i de lägre trakter dem jag förra dagen genomfarit, här så alldeles saknades, att jag hela dagen ej såg en enda buske deraf. Såsnart jag åter nästa dag kom ned i Sörbygden, försvann *A. glutinosa* nästan alldeles, hvaremot *incana* blef genom hela Sörbygden det allmännaste af alla träd, och följde Qvistrums elf ända ned till dess utlopp. Men såsnart jag här, på vägen mellan Sörbo och Qvistrum, åter kom upp på "fjällen" kring Åbolands gästgifvargård, försvann *incana* och återsågs först vid Qvistrum, hvarest den nästan sammanstöter med Boken. Här flyr *incana* således helt och hållet de högre begstrakterna, och söker dalarne och bygderna, hvaremot *glutinosa* företrädesvis tillhör de förra, och är detta förhållande så mycket besynnerligare, som båda annorstädes förhålla sig alldeles tvertom.

D. 31 Juli reste jag från Högen till Gesäter, och följande dagen derifrån till Qvistrum och öfver Bokenäset till Oxevik, öfverfartsstället till Skaftö. — Dalen kring öfra loppet af Qvistrums elf, eller den s. k. Sörbygden, som på denna väg passerades, är den bördigaste trakt i hela Bohuslän. Långs hela vägen ses oafbrutet, under en sträcka af flera mil, intet annat än gård vid gård, åkrar och ängar, och endast på afstånd ser man de bergssträckningar, som omgifva och innesluta dalen. De halmtäckta husen och ett par halmstackar vid hvarje gård vittnade tillräckligt om den mängd säd som här fås; jordmänen är här, liksom i hela Bohuslän, för det mesta lera, stundom nå-

gott blandad med sand. Grödan stod här i år herrlig, liksom öfver hela provinsen.

Att *Alnus incana* här är högst ymnig, har jag redan nämnt; *A. glutinosa* kallas här Blod-al, för virkets röda färg. — Vexter anmärktes föröfrigt inga af betydighet; vid Sörby Gästgifvaregård sågos *Raphanus Raphanistrum*, *Pedicularis silvatica*, *Hieracium boreale*, *Geranium silvaticum* (de båda sednare ej sedda i skärgården), *Clinopodium* m. fl. — *Sedum annuum* och *Silene rupestris* voro båda här högst allmänna; äfvenså *Bryum alpinum*.

Vid Qvistrum återsågos redan flera af de vexter, hvilka i inre Bohuslän saknats, såsom *Senecio Jacobæa*, *Sambucus nigra* (allmän i skärgården härutanföre, men sågs ingenstädes nordligare). Lönnen är här ej sällsynt.

D. 2 Augusti. Från Oxevik till Fiskebäckskil, hvarest jag qvarblef under det återstående af dagen. — På bekostnad af en Handlande i Uddevalla, har Prof. Åkerman härbredvid på Christinæberg, anställt försök att af tång bränna soda, och den dertill byggda ugnen står ännu qvar. På Käsö berättades äfven att detsamma varit försökt af afl. Öfverstlöjtnant Forsell. Jag känner ej huru någotdera af dessa försök aflupit, men visst är, att intet skulle för Bohusläns skärgård vara af större vigt, än om det lyckades att här införa denna fabrikation. — Det är interessant att hos Greville (Algæ Britannicæ) se hvilka svårigheter som i början lades i vägen för fabrikationen af Kelp på Skottska kusterna, då denna på 1729-talet der skulle införas; huru invånarne på Orkneyöarne så häftigt och enhälligt satte sig deremot, att regeringen måste taga arbetarne i sitt särskildta hägn; huru man klagade inför domstolarne, "att den qväfvande röken från Kelpugnarne skulle döda alla fiskar på kusten eller drifva dem derifrån långt ut i hafvet, förbränna säden på åkrarne och gräset på ängarne, förpesta sjelfva luften och göra människor och kreatur ofruktsamma m. m." (ett sidostycke till Bohusläns trangrums-akter). — Dock drefs saken igenom, alla fördomar till trots — och dessa fördomar voro då också snart öfvervunna. — Snart stego alla de egendomar, som hade tång-

bevuxna stränder, så i värde, att man på flera ställen, der stranden var sandig, sökte med konst få tång att vaxa, i det man betäckte stränderna med stora stenar. På Orkneyöarne skola nn 20,000 personer vara sysselsatta med fabrikation af kelp, och en enda skottsk egendomsherre ansågs (1830) af sådana fabriker ha i inkomst 10,000 P. St.

Detta äro facta, som onekligen synas egnade att påkalla en allvarlig upmärksamhet, äfven från Regeringens sida, då samma arter (*Fucus vesiculosus*, *nodosus*, *serratus*, *Laminaria digitata*, *Chorda Filum* allt enligt Greville), som i Skottland högst värderas, just äro de som täcka alla klippor här i Bohuslän, hvarest de nu utan minsta nytta ruttna! — Till en början genom försök i stort, anställde på allmän bekostnad, och genom inkallande af erfarna arbetare från Skottland eller något annat af de länder, der denna fabrikation i stort bedrifves, och sedan genom afpassade premier för de första som tillverkade ett visst quantum soda, måtte det ej vara omöjligt att här införa en så nyttig fabrikation, hvarigenom en oberäknelig vinst torde kunna tillskyndas landet i allmänhet, och Bohuslän isynnerhet.

D. 3 Augusti från Fiskebäckskil öfver Rogersvik till Ellelös och derifrån tvertöfver Orust till Svansund. — Från Ellelös gjorde jag en exkursion till byn Bionni efter *Inula Helenium* som der länge men förgäfves eftersöktes. Af en bonde vistes mig slutligen ett ställe, invid vägen åt Dale, hvarest en Doktor Boustedt, som för närvarande lär vara bosatt i Stockholm, för några år sedan skall ha tagit en vext, Ålandsrot kallad. Sjelfva denna plats var dock nu, för en byggnads skull, öfvertäckt med halm o. d., och äfven deromkring var af vexten icke ett spår att finna.

Kring Bionni återsåg jag föröfrigt en stor del af de vexter, dem jag förut på de norra öarne träffat, och hvilka således synas vara spridda öfver hela Bohuslänska skärgården, såsom: *Astragalus glycyphyllus*, *Mercurialis*, *Humulus* ymnigt, *Origanum*, *Clinopodium*, *Geranium lucidum*, *pratense*, *Triticum caninum*, *Inula salicina*, *Allium arenarium*, *Scorodoprasum*,

Torilis, *Coloneaster*, *Hedera*, båda *Rhamni*. — *Trifolium procumbens* vexte här blandad med *filiforme*. I åkrarne *Chrysanthemum segetum*, *Raphanus Raphanistrum*, på åkerrenar *Tragopogon*.

D. 4 Augusti från Svansund till Göteborg. — Från Kongelf besökte jag Bohus-slott, en i så många afseenden märkvärdig plats, inom hvars vidsträckta ruiner äfven Botanisten finner mången annars i dessa nejder osedd vext. — Utom *Echium*, *Erysimum hieracifolium* (hvaraf några stånd ännu voro i blomma; jag såg här inga andra former af denna vext än dem jag förut sett i skärgården) och *Anthemis tinctoria* (finnes äfven på ett annat ställe i Bohuslän, vid Åkers sluss) vexer *Pastinaca* öfver hela ruinen i största mängd. Äfvenså *Galium Mollugo* med alldeles hvita blommor, men lika smala blad som dess blekgult blommande former i skären; spörsammare sågos *Bromus tectorum* (hvilken knappt i hela Bohuslän finnes mer än här och vid Marstrand), *Torilis* m. fl. — Sent om aftonen anlände jag till Göteborg, efter jemnt 6 veckors frånvaro.

II. Hvarjehanda.

1. Under titel: *Botaniska utflygter. En samling af strödda tillfällighetskrifter, första bandet*: har Prof. Fries nyligen utgifvit ett i många hänseenden högst intressant och lärorikt arbete, hvari äro uptagna dels flera af honom förut under form af akademiska disputationer utgifna uppsatser, dels några nya; alla af på en gång vetenskapligt och populärt innehåll. De afhandlingar, som innefattas i detta band, äro: 1. *Äro naturvetenskaperna något bildningsmedel?* 2. *Grunddragen af Aristotelis vextlära.* 3. *Öfver Grekernes Nymphaeaceer.* 4. *Öfver vexternas namn.* 5. *Vexternas ursprung.* 6. *Våren, en botanisk betraktelse.* 7. *En blick i vextlifvets verkstad.* 8. *Vexternas fudernealand.* — Det beror på det sätt, hvarpå det-

ta band mottages, huruvida flera framdeles följa; Författaren har redan uppsatser färdigt utarbetade till åtminstone tvenne ytterligare band.

2. Från Hr Liebmann ankom bref i slutet af Maj. Han hade lemnat Vera Cruz d. 26 Mars och uppehöll sig för närvarande i Havanna, der han dock ej länge ämnade qvarstadna, så att han sannolikt redan är stadd på hemresan derifrån. Han medhar en stor mängd torra vexter, frukter, frösorter, äfvensom andra naturalier.

3. Texten till *Flora Danica* är nu under arbete, så att detta häfte snart blir färdigt. Äfvenledes är graveringen af planchererna till Drejers *Symbolæ Caricum* nu börjad.

4. Förrre Botanicus Docenten Magr. M. W. von Düben har i början af innevarande år blifvit utnämnd till Zoologie Adjunkt och Intendent för härvarande Zoologiska museum. — I början af förra månaden företog han med publikt understöd en zoologisk resa till Norge, der han ämnar vistas i tvenne år för att undersöka kusterna ända till Lofoden. Vexterna torde han dervid icke förbise. — Magister Areschoug tillbringar sommaren i Bohusläns skärgård för att fortsätta undersökningen af dess algevegetation.

5. Herr N. Lilja har erhållit klockarelägenheten i Billingehär i Skåne, hvilken han redan tillträdt.

6. Pisangen (*Musa Paradisiaca*) har blommat i härvarande botaniska trädgård. Den har förut år 1823 här utvecklats sina blommor.

7. Studeranden Strömborg har funnit *Ledum palustre* vid Näslinge och *Aquilegia vulgaris* på ett berg vid Vanneberga i Vinslöfs socken.